

Микола Вінграновський

**ВИБРАНІ ТВОРИ
У ТРЬОХ ТОМАХ**

Том перший

ПОЕЗІЇ

1954-2003

ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН
2004

ББК 84(4Укр)-5(2)
В48

Серія “Маєстат слова”
заснована 2004 року

Передмова
Т. Салиги

Оформлення художника
Л. Бейгера

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавця.*

ISBN 966-692-431-5 (серія)
ISBN 966-692-435-8 (вибрані твори)
ISBN 966-692-433-1

© Вінграновський М., 2004
© Салига Т., передмова, 2004
© Богдан, 2004

ПОЕТ — ЦЕ СЛОВО. ЦЕ ЙОГО ЖИТТЯ...

У розмовах про українську літературу другої половини ХХ століття ім'я Миколи Вінграновського звучить як метафора, в якій уособлюється все найкраще, найсвітліше і найдобріше, що вродилося на ниві красного письменства від початку шістдесятих років до сього часу. Він прийшов у поезію так, як приходять справжні, як з'являються великі майстри. Прийшов зі святістю і чистотою Духу і залишиться у ній величним Маестро з першого подиху його вірша. Він прийшов тріумфально, відразу з творчими перемогами, про які можуть тільки мріяти навіть найобдарованіші. Легко було «втратити голову», але він із філософською мудрістю спокою переміг підступність Слави, залишаючись виважено скромним та невідкупним. Він знав собі ціну, вартість свого слова, а тому був і є **Миколою Вінграновським**.

Бути Миколою Вінграновським — це означало бачити і розуміти, усвідомлювати глибинно, що поруч тебе — Василь Симоненко, Іван Драч, що поруч Іван Дзюба, Іван Світличний, Євген Сверстюк, Михайлина Коцюбинська, що з молодим шістдесятництвом солідаризуються дещо старші Ліна Костенко та Дмитро Павличко (дебютанти 50-х років), що приходять Валерій Шевчук, Євген Гуцало, Борис Олійник, Григорій Тютюнник, Василь Стус, що море української поезії розбушувалось... А в тому морі які імена! — Ігор Калинець, Петро Скунць, Борис Нечерда, Михайло Клименко, Володимир Лучук, Микола Сом, Іван Хоменко, Володимир Підпалий, Павло Мовчан, Роман Кудлик, Богдан Стельмах, Роман Лубківський, Степан Пушик, Володимир Голобородько, Валерій Ілля, Віктор Кордун, Михайло Григорів, Ірина Жиленко, Леонід Талалай, Микола Воробйов, Оксана Сенатович, Володимир Базилевич...

Бути Миколою Вінграновським — це означало з честю вийти зі школи Довженка і залишитися на все життя у ній його вічним «sempre tigo», щоб і самому здобути ім'я Особистості. Це ж бо Доля, коли на тебе, молодого, ще нікому не знаного, падає перст генія як на свого обранця в Учні, як на духовного спадкоємця — це вже благовіст Господній!

Мабуть, під зорею Довженка у Вінграновського виробилося його постійне і послідовне спрямування, як висловився Леонід Талалай, «до недосяжного ідеалу... Це і робить його творчість надзвичайно піднесеною і відмінною від приземленої побутової поезії багатьох інших віршу-

вальників. Ніхто із сучасників не говорить сьогодні із такої духовної висоти, як він... Його трон короля поетів поки що непохитний»¹.

Епоха, в якій Микола Вінграновський формував свій світогляд, свої ідеали та естетичні засади, була складною і являла собою невичерпний і драматичний конфлікт між старим і новим, тобто між залізобетонними традиціями соцреалізму та модерно пошуковими віяннями часу. У шістдесяті роки за аналогією до епохи «розстріляного відродження», тобто 20-х — 30-х років, українська література, як і культура в цілому, припавши до рідних джерел, водночас прагнула європейського ренесансу. Україна читала материнською мовою Війона, Бернса, Превера, Елюара, Апполінера, Лорку, Тувіма, Вітмена, Верхарна... У нових перекладах приходили до читача твори Есхіла, Евріпіда, Данте, Шекспіра, Шиллера, Байрона, Міцкевича. Це був «золотий вік» українського перекладацтва. Борис Тен, М.Лукаш, Г.Кочур та інші дивували світ спроможністю українського слова вмщати в собі найпотаємніші чари інших мов.

Це схематичні обриси тієї духовної атмосфери, у якій мав не загубитися, мав зазвучати з великого хору виразний і неповторний голос Миколи Вінграновського. І голос цей виосібнився, зазвучав лише йому властивим тембром. Цей голос іншим бути не міг, бо в ньому звучала душа його народу.

Особу поета творили «народ, люди, безпосередній культурний і моральний ґрунт», зазначає Іван Дзюба. А ще, читаємо далі, — «...слово народне, що стояло над колискою долі, побільшене збуреністю життя. Це матері, які, залишившись самі, не тільки годували країну, а й крилом своїм осінили майбутнє народу в ревних дітях своїх. Це батьки, що поверталися з фронтів — далеко, далеко не всі, — і, зранені й скалічені, ставали до плугів і верстатів. Це старші брати й сестри, які вирушали на відбудову заводів Запоріжжя та шахт Донбасу. Це ровесники, що вчилися уривками між усякою роботою, при каганці, без підручників, а проте мріяли (принаймні багато з них) стати неодмінно льотчиками, моряками, вченими, дипломатами, артистами, поетами, — і ставали, ставали, дарма що прибивалися до столиць у балетках — «прорезинках» і полотняних сорочках та з фанерними чемоданами на два пуди картоплі...»²

Народився Микола Вінграновський 6 листопада 1936 р. у надбужанському містечку Первомайськ, що на Миколаївщині. Після закінчення Богопільської десятирічки (1955 р.) вступив до Київського інсти-

¹ Талалай Л. Його поезії легко набирають висоту // Літературна Україна. — 1996, 6 листопада.

² Дзюба І. Духовна міра таланту // Вінграновський М. Вибрані твори. — К., 1986. — С. 6.

туту театрального мистецтва ім. І.Карпенка-Карого, але навчався тут лише два тижні, бо доля йому судила, як уже згадувалось, стати учнем Довженка і виїхати в Москву, у Всесоюзний державний інститут кінематографії, в якому завершив навчання 1961 р.

Перші публікації віршів М.Вінграновського з'явилися у 1957 («Дніпро», №2) та 1958 роках («Жовтень», №8), а відтак — добірка віршів у «Літературній газеті» від 7 квітня 1961 р. «З книги першої ще не опублікованої». Тодішній редактор «Літературної України» Павло Загребельний мав особливе чуття до появи молодих талантів і їм відводив у газеті цілі сторінки. Так, 5 травня того ж таки 1961 року опублікував «Вірші лікаря Віталія Коротича», 18 липня — «Ніж у сонці. Феєрична трагедія в двох частинах» Івана Драча, 17 вересня — «Зелену радість конвалій» Євгена Гуцала.

«Отут, — згадував не так давно Микола Вінграновський, — по нас і всадили з усіх гармат! Не було газети — від «Радянської України» до обласних і районних, які б не стали по нас молотити! Одна з-поперед другої, вони прямо-таки почали захлинатися, що ми відщепенці, деструктивісти, штукарі і низькопоклонники-авангардисти! Особливо дісталося Івану Драчу і мені...»¹

Такими шляхами до поета приходила популярність — лиха і світла. Одні били, лаяли, картали, а інші переписували вірші, пускали їх по руках, завчали напам'ять. Ім'я Миколи Вінграновського сяяло на устах народу. Поет виростав із нього і в нього вростав:

*Ні! Цей народ із крові і землі
Я не віддам нікому і нізащо!
Він мій, він я, він — світ в моїм чолі,
Тому життя його і ймення не пропащі...*

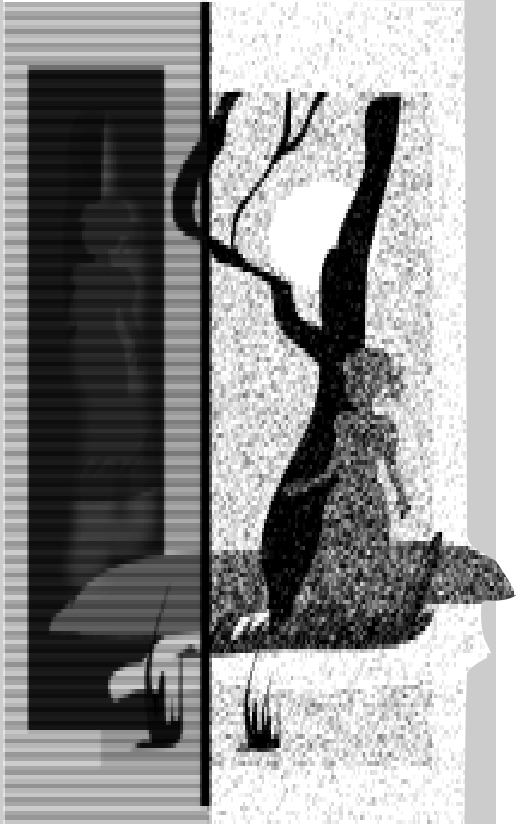
*Ні! Мій народ не дим, не горевіз,
І я не дам його по брехнях і по кривдах,
Я не пір'їна в гордих його крилах,
Я — гнівний меч його, що від Дніпра до зізд!*

Кожен відповідальний за слово поет завжди починається з любові до землі, людей, краю, Вітчизни. У 60-х роках, коли, власне, Вінграновський як великий поет лише народжувався, в українській літературі спостерігався новий, поглиблений інтерес до фольклору, до культури й історії, до традицій. Його чутлива, мов камертон, душа формувалась і музніла під впливом саме таких настроїв та ідей. Органічність злиття

---

¹ Вінграновський М. Хто і що для мене незалежність України // Вінграновський М. Манюня. — Львів: Літопис, 2003. — С. 315.

1954

Серпень ліг під кушем смородини,
Шепотів: дозрівай, будь ласка,
Та вже вийшла на берег Кодими
З голубими зубами Настка.

І сміється Настуня басом
Між ромашками з лободи —
За смородиною і часом
Попід сонце йдуть поїзди.

Подалися тополі в тіні,
Прив'язалися до села...
Прителющать дощі осінні
І — вже Насточка не мала!

І смородина не зачує,
Як під сонцем замруть поїзди,
Настка в полі, як дід, заночує
У хатиночці з лободи...

Хто там ліг під кушем смородини?
Хто шепоче: зажди, будь ласка...
У колисці німої Кодими
На хмарині гойдалась Настка.

Ви, як стежка, кохана,
ходить сон мій по вашій стежині.
З неба падають зорі в дзьоби журавлів.
На крило небокраю
сіла хмара в червоній хустині
І задумалась, тиха, над краєм землі.
Засинайте, спочиньте...
Вашій мрії я серцем заграю
В бузинуву сопілку дитинства свого,
Бо у ваших долонях
голос мій потихеньку світає,
Тихоплинні слова колисають його.
Засинайте, спочиньте...
Спить у казці лиха бабаюка,
На газеті заснула біля мене хороша розлука,
Чебрецями і вишнями пахне вона...
На крилі небокраю
хтось дмухнув на червону хустину,
І з'явився мій вірш,
ніби хлопчик рудий з-поза тину,
І над ним у сопілці — бузинова весна...

Перепеленят перепелиці
Обняли тісніше у тривозі,
Покотився місяць по пшениці,
Розбудився вітер на дорозі.

Вітер колоски смикнув за вуса,
Місяць рогом настромивсь на небо,
Мати-перепілка темно-руса —
Ще тісніше діточок до себе.

Хмара,
наче піп, від небокраю
Зупинилась слізно на городах,
І хрестом у золотім розводах
Перепеленят благословляє.

Димить стерня над синіми ярами,
Ряхтить між кленами рожева далина,
І, полином надихавшись сповна,
Встає зоря вечірня з полина.

Кого мені в розхристаному полі?
Тут серце переборює думки,
Тут дні мої зливаються в роки,
Тут уливаються вони у колоски...
Кого мені?

Кого мені, вишнева моя земле?
Чи, може, поля? Ось мої поля.
Чи роду-племені? Тут рід мій і сім'я,
І слово, й злагода... Собі ж не ворог я!
Кого мені?..

В душі моїй неспокій — день мій кожен,
Що ніч у ніч заснути він не може,
Передчуттями тьмяними тривоже,
Пришпорює неначебто коня...
Димить стерня...

Даленіє вечір в бабиному літі,
І попід тополі в полі край села
Гусеня хмарини плутається в житі,
Малинові пера губить із крила.

Губить воно, губить, — що робити має?
В небі наліталось досхочу.
В жовтім житі вітер пера позбирає,
А дівчата з жита хліба напечуть.

ВЕЧІРНЄ

Чорніє повітря... шляхи засиніли,
Гойднулися квіти пахучими снами,
Натомлені села вечеряти сіли
Під грушами, вишнями і небесами.

І, тихий туман пригорнувши до себе,
Вечеряє поле піснями з долин,
Над селами й полем вечеряє небо,
Вмокаючи в ріки хлібини хмарин.

І серце вечера своїм сподіванням,
І думка-порадниця мріями свіжими,
Вечеряють очі просторами ніжними,
І губи вечеряють чистим мовчанням...